

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้วิจัยได้เสนอเนื้อเรื่องแบ่งออกเป็น 4 ตอนด้วยกันคือ

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตอนที่ 3 บทบาทของวิทยาลัยเกษตรกรรมในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายเกี่ยวกับบทบาทไว้หลายทัศนะด้วยกันคือ

สุพัตรา สุภาพ (2525: 30) ได้กล่าวถึงสถานภาพและบทบาท (Status and Role) ว่าการที่เรากำหนดเรียกบุคคลหนึ่งว่า เป็นข้าราชการหรือตำแหน่งใด ๆ นั้น เป็นการเรียนตามสถานภาพ (Status) ของผู้นั้นสถานภาพจะเป็นตำแหน่งที่ได้จากการ เป็นสมาชิกของกลุ่ม เป็นสิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลมีอยู่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นและสังคมส่วนรวม สถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างไรในสังคม สถานภาพเป็นสิ่งเฉพาะบุคคลทำให้บุคคลนั้นแตกต่างจากผู้อื่นและมีอะไร เป็น เครื่องหมายของตนเองและบทบาท (Role) เป็นลักษณะที่เปลี่ยนแปลงได้หรือเป็นแง่พฤติกรรมของสถานภาพของบุคคล (dynamic or behavior aspect of status) บทบาทจึงหมายถึงการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2527: 47) ได้อธิบายว่า สิทธิก่อให้เกิดหน้าที่ตามมา ฉะนั้นมนุษย์ทุกรูปทุกนามที่ต้องการใช้สิทธิในด้านต่าง ๆ สิ่งที่จะตามมาก็คือ หน้าที่โดยจะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามนัยของสิทธิที่ได้รับ บรรดาสิทธิและหน้าที่ที่สมาชิกในสังคมจะต้องถือปฏิบัติ คือ บทบาทนั่นเอง

อุทัย ทิรัญโต (2526: 197) ได้อธิบายว่า บทบาทหรือหน้าที่ (Foundation) หรือพฤติกรรมอันพึงคาดหมาย (Expected Behavior) ของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือในสังคมหนึ่ง ๆ หน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าวโดยชาติเป็นสิ่งที่กลุ่มหรือสังคม หรือวัฒนธรรมของกลุ่มหรือสังคมนั้นกำหนดขึ้น ^{นั้น} บทบาทจึง เป็นแบบแห่งความประพฤติของบุคคลในสถานะหนึ่งที่พึงมีต่อบุคคลอื่น ในสถานะอีกอย่างหนึ่งในสังคมเดียวกัน

นอกจากนี้ ภิญญา สาร (2519: 283) ได้ให้ความหมายว่า "บทบาทหมายถึง ความมุ่งหวังที่บุคคลอื่นคาดว่า บุคคลในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งควรกระทำหรือแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง" ซึ่งสอดคล้องกับ อุทัย ทิรัญโต (2529: 250) โสภกา ชูพิชัยกุล และ อรทัย ชื่นมณุษย์ (2515: 129) ที่กล่าวว่า "บทบาท หมายถึง การแสดงออกหรือการกระทำหน้าที่ของบุคคล ซึ่งสมาชิกคนอื่นของสังคมมุ่งหวังให้เขากระทำภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง โดยถือเอาฐานะและหน้าที่ทางสังคมของบุคคลนั้น เป็นมูลฐาน"

ลิวินสัน (Levinson อ้างถึงใน สวัสดิ์ แก้วสมบูรณ์ 2525: 14) ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ 3 ประการคือ

1. บทบาท หมายถึง บรรทัดฐาน (Norms) ความคาดหวัง (Expectation) ข้อห้าม (Taboos) ความรับผิดชอบ (Responsibility) และอื่น ๆ ที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน ซึ่งผูกพันกับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดให้ บทบาทตามความหมายนี้ คำนึงถึงตัวบุคคลน้อยที่สุดแต่มุ่งไปที่การบ่งชี้หน้าที่อันควร

2. บทบาท หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งเองที่คิดและกระทำ เมื่อดำรงตำแหน่งนั้น

3. บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่จะกระทำโดยให้สัมพันธ์กับโครงสร้างของสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ แนวทางอันบุคคลพึงกระทำเมื่อตนดำรงตำแหน่งนั้น ๆ

ไพบุลย์ ช่างเรียง (2515: 28) ได้สรุปสาระสำคัญของบทบาทไว้ว่า

1. บทบาทมีประจำอยู่ทุกสถานภาพ

2. วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคม เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการกำหนดบทบาท
3. การที่บุคคลจะทราบบทบาทได้ ต้องมีการขัดเกลาทางสังคม (Socialization)
4. บทบาทจริงที่บุคคลแสดงนั้น ไม่แน่นอน เสมอไปว่าจะเหมือนบทบาทที่ควรจะเป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม เพราะบทบาทที่บุคคลแสดงจริงนั้น เป็นผลของปฏิบัติการแห่งบุคลิกของบุคคล ที่ครองสถานภาพร่วมกับบุคลิกของบุคคลอื่นที่มาร่วมพฤติกรรมและ เครื่องกระตุ้นต่าง ๆ ที่มีอยู่ใน เวลาและสถานที่ที่เกิดการแสดงบทบาท

และ ทิตยา สุวรรณชฎ (2517: 162-169) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทไว้ดังนี้

1. มีฐานะตำแหน่งอยู่จริงในทุกสังคม และมีอยู่ก่อนที่คนจะเข้าไปครองครอง
2. มีบทบาทที่ควรจะเป็นประจำอยู่ในแต่ละตำแหน่ง
3. วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมนั้น ๆ เป็นส่วนหนึ่งซึ่งมีส่วนสำคัญในการกำหนดฐานะตำแหน่ง และบทบาทที่ควรจะเป็น
4. การที่คนเราจะทราบถึงฐานะตำแหน่งและบทบาทนั้น ได้จากสังคม
5. บทบาทที่ควรจะเป็นนั้น ไม่แน่นอน เสมอว่า จะเหมือนพฤติกรรมจริง ๆ ของคนที่ครองฐานะตำแหน่งนั้น ๆ เพราะพฤติกรรมจริง ๆ นั้น เป็นผลของปฏิบัติการของคนที่ครองฐานะตำแหน่งที่มีต่อบทบาทที่ควรจะเป็นกับบุคลิกภาพของตนเอง และบุคลิกภาพของผู้อื่นที่เข้ามาร่วมในพฤติกรรมและ เครื่องกระตุ้นที่มีอยู่ใน เวลาและสถานที่ที่เกิดการติดต่อทางสังคม

ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การศึกษานอกระบบโรงเรียน กำลังมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ กล่าวคือ การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการจัดความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชน ขจัดความไม่รู้หนังสือ ส่งเสริมการพัฒนาสังคมและ เศรษฐกิจ สร้างความมั่นคงแก่ชาติ ประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งถือเป็นการศึกษาเพื่อมวลชนและการศึกษาตลอดชีวิต สำหรับประชากรทุกวัย (บุญเลิศ นาคแก้ว 2524: 101)

การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นคำที่มาจากภาษาอังกฤษที่ว่า Non-formal

Education แต่มีบุคคลบางท่านหรือบางสถาบัน เรียกการศึกษาประเภทนี้ว่า " การศึกษานอกโรงเรียน " " การศึกษานอกระบบโรงเรียน " หรือ " การศึกษาอุนัย " ซึ่งทั้งหมดนี้ก็คือการศึกษาประเภทเดียวกัน เกี่ยวกับความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้มีผู้ให้ความหมายหรือคำจำกัดความแตกต่างกันออกไป บางท่านก็มองการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นกิจกรรมบางท่านก็มอง เป็นกระบวนการ ตามทัศนะของแต่ละบุคคล เช่น

อุ๋นตา นพคุณ (2523: 16) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ที่สถาบันต่าง ๆ ในสังคมจัดขึ้นโดยมีเจตนาและวัตถุประสงค์ที่จะให้การเรียนรู้แก่ประชาชนที่สามารถกำหนด หมายความว่า ผู้รับการศึกษาเองก็มีเจตนาหรือวัตถุประสงค์ในการที่จะรับการเรียนรู้ กิจกรรมดังกล่าวจัดให้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย และทุกระดับการศึกษา เพื่อให้บุคคลดังกล่าวมีความรู้ ทัศนะและทัศนคติ ค่านิยมที่ดี กิจกรรมทางการศึกษาที่เรียกว่า เป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียน จะต้องจัดขึ้นในระยะเวลายืดหยุ่น ประหยัด และตอบสนองความต้องการความสนใจของผู้เรียน และปัญหาของชุมชน

ฟิลิป เอช คูม (Phillip H. Coombo อ้างถึงใน พุทธชาติ ราชปรีชา 2527: 6) ได้ให้ความหมายการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกระบบการศึกษาปกติ ไม่ว่ากิจกรรมนั้นจะจัดขึ้น เป็นกิจกรรมหนึ่งต่างหาก หรือจัดเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของกิจกรรมใหญ่อื่น ๆ เป็นกิจกรรมที่มุ่งบริการกลุ่มผู้เรียนที่ถูกกำหนด เป็น หมายความว่า และอย่างมีความมุ่งหมาย เช่น สถานเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน โรงเรียนที่มุ่งให้โอกาสที่สองแก่ผู้ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา เมื่ออยู่ในวัยที่ควรจะได้รับการศึกษาหรือต้องออกโรงเรียนก่อนกำหนด เช่น โรงเรียนผู้ใหญ่ กิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาด ยุวกสิกร กลุ่มสนใจ การฝึกอาชีพ

บรรจง ชูสกุลชาติ (อ้างถึงใน อุ๋นตา นพคุณ 2523: 10-11) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ดังนี้ การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง การศึกษาที่เป็นธรรมชาติของชาติ เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกโอกาส เกิดได้ทุกหนทุกแห่ง เกิดขึ้นได้กับทุกผู้ทุกคนที่มีความสนใจหรือมีความจำเป็นที่ปรารถนาจะแก้ปัญหาที่ประสงค์จะต่อสู้ดิ้นรนและมุ่งหมายจะให้เพิ่มคุณภาพของชีวิต เพิ่มผลผลิต เพิ่มรายได้ ตลอดจนเพิ่มอาชีพ เพื่อความอยู่รอดปลอดภัยในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ทุกเมื่อเชื่อกัน

ดับบลิว สตีเวน แม็คเซล (W. Steen Mecal) อ้างถึงใน บุญเลิศ นาคแก้ว 2524:

112) ได้ให้ความหมายว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหลายซึ่งอยู่นอกระบบชั้นเรียนของโรงเรียนภาคปกตินั้น ๆ การศึกษานอกโรงเรียน เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมาก หมายถึง การศึกษาทุกอย่าง การเรียนรู้จากพ่อแม่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้จากเพื่อน ๆ การเรียนรู้จากสื่อมวลชน การเรียนรู้จากผู้ใหญ่ และหน่วยพัฒนาต่าง ๆ การเรียนรู้จากการฝึกงาน การเรียนรู้จากสมาชิกกลุ่มหนุ่มสาว

จากความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น อาจจะสรุปได้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมหรือประสบการณ์ที่จัดขึ้นนอกโรงเรียนปกติ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียน เกิดความรู้ความสามารถ และเจตคติที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอันจะเป็นการปรับปรุงมาตรฐานชีวิตให้ดีขึ้น และมีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้น

ความสำคัญของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในปัจจุบันการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้มีความสำคัญและความจำเป็นมากขึ้นในทุกประเทศ ทั้งนี้เพราะการศึกษานอกระบบโรงเรียน จะสามารถจัดบริการให้กับประชาชนทุกเพศ ทุกวัย โดยไม่คำนึงถึงว่า บุคคลผู้นั้นจะอยู่ในระบบโรงเรียนหรือไม่และสามารถตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคลได้อย่างเต็มที่ (อุตม เขยทิวส์ (2529: 8-9) และ ปฐม นิคมานนท์ (2522: 41-42) ได้สรุปลักษณะสำคัญของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ดังนี้

1. รูปแบบการจัด การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาที่มีรูปแบบที่แน่นอน และรูปแบบการจัดก็แตกต่างกันออกไป เป็นการจัด เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายหลายประการตามความประสงค์ของผู้จัดและผู้รับ เป็นการเสริมให้การศึกษาในโรงเรียนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2. สถาบันที่รับผิดชอบ สถาบันที่มีส่วนรับผิดชอบในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีมากมายหลายหน่วยงานทั้งหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานของเอกชน

3. หลักสูตร หลักสูตรการศึกษานอกระบบโรงเรียนยืดหยุ่นได้มาก บางแห่งอาจจะเข้มงวดเกี่ยวกับการกำหนดการเรียนการสอน มีการใช้เทคโนโลยีต่างๆ เข้าช่วยแต่บางแห่งก็ไม่เข้มงวดในเรื่องเหล่านี้ สามารถสร้างหลักสูตรจากความต้องการของผู้เรียนได้

4. วิธีสอน วิธีสอนการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีความแตกต่างกันออกไปตาม ลักษณะความ เหมาะสม บางครั้งจำเป็นต้องสอนในห้องเรียนระหว่างครูกับนักเรียน แต่ในบางครั้ง อาจจะต้องใช้การฝึกอบรม การสาธิต การศึกษาทางวิทยุและไปรษณีย์ เรียนด้วยตนเอง รวมทั้ง การใช้วัสดุทัศนศึกษาและสื่อมวลชน เข้ามาช่วย

5. ครูผู้สอน อาจใช้ครูที่เรียนมาและมีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาโดยตรงหรือ อาจเป็นผู้ที่ได้รับความรู้จากประสบการณ์ในการทำอาชีพของตนเองก็ได้

6. เนื้อหาวิชา อาจจะมี เนื้อหาวิชาที่ เน้นหนักทฤษฎีหรือภาคปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ส่วนใหญ่จะ เน้นหนักในด้านที่สามารถให้ผู้เรียนนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้

7. ระยะเวลา ขึ้นอยู่กับชนิดและลักษณะของวิชา ไม่มีการกำหนด เกณฑ์อายุของผู้ เรียน ระยะเวลาในการเรียนจะยืดหยุ่นตามความต้องการของผู้เรียน

8. ความยืดหยุ่นของการจัด โครงการต่าง ๆ ของการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้ มักจะจัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน เป็นสำคัญ วัน เวลา สถานที่ หลักสูตร วิธีสอน และอื่น ๆ จึงมีความยืดหยุ่นมาก

9. การปรับระดับ การปรับระดับการศึกษานอกระบบโรงเรียน อาจจะไปพัฒนาไปสู่ การศึกษาในโรงเรียน หรือมีการสลับสับเปลี่ยนรายวิชากันได้ทั้งหลักสูตรการศึกษาในโรงเรียน และการศึกษานอกระบบโรงเรียน

10. ความสามารถและคุณภาพ การศึกษานอกระบบโรงเรียน มักจะมีการประเมินผล ในระยะสั้น ๆ วุฒิบัตรหรือประกาศนียบัตรที่ได้ไม่ว่าจะเป็น เรื่องสำคัญมากนัก ความรู้ความ สามารถขึ้นอยู่กับตัวผู้เรียน เป็นสำคัญ

ประเภทของการศึกษานอกระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีขอบ เขตที่ กว้างขวาง ครอบคลุม ไปถึงกิจกรรมต่าง ๆ อันก่อให้เกิดคุณค่าทางการศึกษาทั้งทางตรงและทาง อ้อม และลักษณะการจัดการแต่ละประเภท ก็แตกต่างกันออกไปเกี่ยวกับ เรื่องนี้ บุญเลิศ นาคแก้ว 2524: 102) ได้แบ่งการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามลักษณะการจัดออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. แบบที่จัด เป็นแบบแผน การจัดประเภทนี้มีการจัด เป็นชั้น เรียนมีหลักสูตรที่กำหนด ไว้แน่นอน เป็นหลักสูตรที่จัดขึ้นให้กับประชาชนที่ไม่มีโอกาสได้ศึกษาในโรงเรียนภาคปกติ มีระบบงานที่รัดกุมผู้ที่ได้รับประกาศนียบัตรตามหลักสูตรนี้ มีศักดิ์และสิทธิ เท่ากับผู้ได้รับประกาศ-

ประกาศนียบัตรจากโรงเรียนภาคปกติ เช่น โรงเรียนผู้ใหญ่สายสามัญระดับต่าง ๆ

2. แบบที่จัด เป็นแบบแผนพอประมาณ ประเภทนี้จัดหลักสูตรสั้นบ้างก็จัด เป็นชั้น เรียน บ้างก็จัดสอน เป็นกลุ่มชั้นเรียน เป็นหลักสูตรระยะสั้น ๆ 5-10 ชั่วโมง, 100-150 ชั่วโมง หรือ ประเภท 3 เดือน, 6 เดือน หลักสูตรประเภทนี้มักทำตามความต้องการของประชาชน เพื่อมุ่ง สอนประชาชน เฉพาะอย่างไร้ หลักสูตรอาจเขียนจากหน่วยงาน เช่น กระทรวงศึกษา กรมพัฒนา ชุมชน กรมแรงงาน หรือเขียนโดยท้องถิ่นแล้ว เสนอมายังหน่วยงานที่จัด

3. แบบไม่ เป็นแบบแผน การศึกษาประเภทนี้ไม่จัด เป็นชั้นเรียนมีคน เป็นจำนวนมาก ไม่มีโอกาสศึกษาแบบการศึกษานอกระบบโรงเรียนทั้งสองประเภทดังกล่าวแล้ว อาจเป็น เพราะ ไม่สนใจ ไม่มีเวลา หรือเพราะชั้นเรียนดังกล่าวอยู่ห่างไกล เวลาเรียนไม่เหมาะสมกับ เวลาที่ ตนจะเรียน แต่ก็อาจศึกษาหาความรู้ได้ จากการฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ อ่านหนังสือ อ่านหนังสือพิมพ์ ฟังคำอธิบาย สนทนากับเพื่อนบ้าน เป็นต้น

นอกจากแนวคิดดังกล่าวแล้ว รัตนา พุ่มไพศาล (2525: 17) ได้แบ่งประเภทการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งวิเคราะห์จากเนื้อหาของกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัด ในประเทศไทย ออกเป็น 6 ประเภทคือ

1. ด้านการศึกษาสามัญหรือความรู้พื้นฐาน ได้แก่ ความรู้ด้านหนังสือ การอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น ตลอดจนมีความสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม
2. การศึกษาด้านอาชีพรวมทั้งการเกษตรและสหกรณ์ มุ่งพัฒนาความรู้และทักษะที่เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพ
3. การศึกษาสำหรับการพัฒนาชุมชนและสภาพแวดล้อม ได้แก่ การให้การศึกษา เกี่ยวกับกิจกรรมของท้องถิ่น และสถาบันชาติ ตลอดจนกระบวนการต่าง ๆ ในสังคม
4. การศึกษาสำหรับปรับปรุงความเป็นอยู่ในครอบครัว ได้แก่ การปลูกฝังความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในครอบครัว เช่น ความรู้ความสามารถในเรื่องสุขภาพอนามัยและโภชนาการ การจัดตกแต่งบ้าน การเลี้ยงเด็ก การซ่อมแซม และปรับปรุงบ้าน ตลอดจนวัสดุเครื่องใช้ต่าง ๆ การวางแผนครอบครัว เป็นต้น
5. การศึกษาประเภทที่มุ่งสร้างเสริมความสมบูรณ์แห่งชีวิต เช่น การดนตรี ศิลป์ สนทนา การศึกษาปรัชญาทางศาสนา การพักผ่อนท่องเที่ยว เป็นต้น

6. การศึกษาเพื่อพัฒนาการจัดและเพิ่มผลผลิต เช่น ความรู้ในเรื่องวิธีเพิ่มประสิทธิภาพและความมั่นคงในวงการอุตสาหกรรมและการค้า

แนวทางจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการได้วางแนวทางในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ดังนี้

1. การศึกษานอกระบบโรงเรียน ควรมุ่งที่จะให้เกิดประโยชน์กับประชาชนให้มากที่สุด ให้สามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปช่วยปรับปรุงความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยเฉพาะช่วยบรรเทาปัญหาความแตกต่างในด้านรายได้ของประชาชน

2. ควรจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้สัมพันธ์กับการพัฒนาทาง เศรษฐกิจของประเทศ และควรส่งเสริมในด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการของประเทศและประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะในด้านอุตสาหกรรมและ เกษตรกรรมซึ่งสืบเนื่องและส่งเสริมซึ่งกันและกัน

3. ควรเน้นให้เห็นความสำคัญของการให้ความรู้ความชำนาญ ตลอดจนการสร้างสรรค์ทัศนคติที่มุ่งประโยชน์ในการสร้างความ เจริญมั่นคงให้แก่ส่วนรวม นอกเหนือไปจากการเรียน เฉพาะบุคคล

4. ควรพึงเล็งในการปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมที่ดีของไทยทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ ในขณะเดียวกันก็มุ่งที่จะ เปลี่ยนทัศนคติที่ไม่เหมาะสม ควบคู่ไปกับการรับรู้ทางวิชาสามัญและวิชาชีพ

5. ควรกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหาของหลักสูตรและการดำเนินงานให้สนองความต้องการของส่วนบุคคลและส่วนรวม ทั้งในสังคมใน เมืองและชนบท ทั้งนี้หลักสูตรและการดำเนินงานจะแตกต่างกันออกไปตามสภาพความเป็นอยู่

6. ควรมุ่งส่งเสริมให้ตนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ รู้จักแก้ปัญหา รู้จักตัดสินใจ สามารถปรับตัวและภาวะแวดล้อมให้เข้ากับสภาพความ เปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยีพร้อม ๆ กับการให้ความรู้ทาง เนื้อหาวิชา

7. ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ควรพิจารณากำหนดเนื้อหาเน้น เรื่องที่จะช่วยแก้ปัญหาเร่งด่วนของประเทศ ดังต่อไปนี้

7.1 การวางแผนครอบครัว

7.2 เศรษฐกิจ เมืองต้น

- 7.3 การสงวนทรัพยากรธรรมชาติ และการบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม
  - 7.4 ประชาธิปไตย ในแง่ของสิทธิการปกครองและในแง่ของการดำเนินชีวิต
  - 7.5 ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ
8. การกำหนดโครงการดำเนินงานกับประชาชน เป็นแผนระยะยาวเพื่อทำงานต่าง ๆ สืบเนื่องกัน เป็นการสร้างความศรัทธาความ เชื่อถือ ในด้านประชาชนผู้รับบริการและหากไม่จำเป็น ไม่ควร เลิกล้มโครงการกลางคัน
9. ควรหาวิธีการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและช่วยตนเองบ้าง และ ถ้าเป็นไปได้ควรพยายามส่งเสริมให้ประชาชนรับช่วงการดำเนินงานต่อไป เองได้ (จรรยา พานิชย์ผลินไชย 2528: 25)

วิธีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน วิธีการให้การศึกษานอกระบบโรงเรียนแก่ ประชาชนนั้นอาจเลือกกระทำได้หลายวิธีด้วยกัน แล้วแต่ความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งข้อจำกัดอื่น ๆ อันเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินการ อันได้แก่ งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ และกำลังเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรที่มีอยู่ด้วย คารา ทิปะपाल (2521: 271-272) ได้เสนอแนะวิธีการให้การศึกษานอกระบบโรงเรียนแก่ประชาชน ไว้ 12 วิธี คือ

1. การ เยี่ยม เยียนบ้านและโรงเรียน เป็นวิธีที่ผู้มีหน้าที่ในการศึกษานอกระบบโรงเรียน แก่ประชาชน เข้าไปติดต่อกับประชาชนโดยตรง ณ ที่บ้านหรือโรงเรียน เพื่อความรู้ จักค้น เคย สำรวจปัญหาและความต้องการของชุมชน และในขณะ เดียวกันก็ให้ความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับ เรื่องราวที่จะ เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตแก่ประชาชนด้วย
2. การอภิปรายกลุ่ม เป็นวิธีที่ผู้มีหน้าที่ให้การศึกษานอกระบบโรงเรียนแก่ประชาชน ถ้าประชุมพร้อมกัน ณ ที่ใดที่หนึ่ง แล้วเสนอประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของ ประชาชน ให้ประชาชนได้ถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกัน และกัน
3. การสาธิตวิธีปฏิบัติ เป็นวิธีการที่ผู้มีหน้าที่ให้การศึกษานอกระบบโรงเรียนแก่ประชาชน สามารถในด้านใดด้านหนึ่ง ทำการสาธิตวิธีการหรือกระบวนการอย่างใดอย่างหนึ่งที่ต้องการให้ ประชาชนรู้และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การสาธิตวิธีการขยายพันธุ์พืช การสาธิตการผสม ปุ๋ยสูตรต่าง ๆ เป็นต้น

4. การสาธิตผลการปฏิบัติ เป็นวิธีการที่ผู้มีหน้าที่ให้การศึกษาจะทำการสาธิตผลงาน เพื่อจูงใจให้ประชาชนยอมรับ เอาวิธีการใหม่ ๆ ไปใช้ในชีวิตรประจำวัน เช่น แสดงตัวอย่าง ผลผลิตทางเกษตรที่ใช้น้ำกับไม่ใช้น้ำ เป็นต้น
5. การประชุมใหญ่และการอบรม เพื่อเผยแพร่ความรู้และข่าวสารต่าง ๆ แก่ประชาชน โดยทั่วไป การประชุมใหญ่มักจะ เป็นการประชุม เพื่อแจ้งข่าวสารหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้ประชาชน ซึ่งควรใช้ระยะเวลาสั้น ไม่ควรเกิน 1 ชั่วโมง ส่วนการอบรมนั้นขึ้นอยู่กับ เนื้อหาสาระที่จะให้การ อบรม ตั้งแต่ 1 ชั่วโมงขึ้นไป แต่การอบรมแต่ละครั้งไม่ควรเกิน 3 ชั่วโมง
6. การจัดนิทรรศการ เป็นวิธีการที่มีลักษณะคล้ายการสาธิต แต่เป็นการแสดงที่มี จุดมุ่งหมายหลายอย่าง ในครั้งเดียวกัน เช่น การจัดนิทรรศการ เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว การจัดนิทรรศการ เป็นวิธีการที่มุ่งที่จะ เปลี่ยนทัศนคติและกระตุ้น ให้เกิดการปฏิบัติ
7. การทัศนศึกษา เป็นการพาประชาชนในชุมชนออกไปศึกษาดูงานภายนอก เพื่อ ศึกษาแบบอย่างการดำเนินชีวิตจากภายนอก โดยมุ่งที่จะ เปลี่ยนแปลงทัศนคติและส่งเสริมให้ประชาชน เอาสิ่งใหม่มาใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นกิจกรรมที่ใช้การลงทุนค่อนข้างสูง
8. การรณรงค์ เป็นการชักจูงให้ประชาชน เปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินชีวิตใหม่ ต้อง ใช้ศิลปการโน้มน้าวจิตใจใช้การโฆษณาชักจูง
9. วิทยุ โดยการจัดรายการวิทยุให้มี เนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน เป็นวิธีการ ที่ต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูง แต่ผลการดำเนินการจะสามารถกระจายออกสู่ประชาชนได้อย่างกว้างขวาง เพราะประชาชนส่วนใหญ่มีวิทยุอยู่แล้วแทบทุกครัวเรือน
10. บทเพลงและบทละคร โดยพยายามสร้างบทเพลงและบทละครที่ประกอบด้วย เนื้อหา ความรู้หรือแง่คิดต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้และส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณธรรม มีความสำนึกที่ถูกต้องเหมาะสม เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา
11. การสร้างผู้นำท้องถิ่น โดยจัดอบรมผู้นำท้องถิ่นขึ้น แล้วแพร่ความรู้ต่าง ๆ ให้แก่ ผู้นำ ผู้นำท้องถิ่นจะนำเอาความรู้ต่าง ๆ นั้น เผยแพร่สู่ประชาชนในชุมชนอีกทีหนึ่ง
12. เอกสารการพิมพ์ ได้แก่ การจัดทำวารสารหรือจุลสารออก เผยแพร่ความรู้และ ข่าวสาร เช่น จุลสารการเพาะเห็ดฟาง วารสารชาวนา เป็นต้น เอกสารการพิมพ์นี้ยังรวมถึง หนังสือพิมพ์และแผ่นปลิวต่าง ๆ ด้วย

นอกจากแนวคิดดังกล่าวแล้ว ทวีป อภิสิตธี (2523: 7) ได้เสนอแนะวิธีการให้การศึกษานอกระบบโรงเรียนที่หน่วยงานต่าง ๆ พึงนำไปใช้ได้ ซึ่งมี 10 วิธีคือ

1. การใช้สื่อมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน
2. การใช้สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น จุลสาร หนังสือตำรา แผ่นปลิว แผ่นโฆษณาต่าง ๆ
3. การใช้การฝึกงาน
4. การใช้การให้การศึกษาทางไปรษณีย์
5. การใช้วิธีจัดกลุ่มสนใจ
6. การใช้วิธีจัดกลุ่มผู้ฟังวิทยุ
7. การให้การศึกษาระหว่างปฏิบัติ เช่น การฝึกอบรมคนงานในโรงงานต่าง ๆ

เป็นต้น

8. การใช้ Extension program คือ จัดโปรแกรมให้บริการแก่ประชาชนโดยตรง
9. การให้การจัดหลักสูตรระยะสั้น ๆ เพื่อฝึกอาชีพ การสอนให้รู้หนังสือ การให้มีความรู้วิชาสำคัญต่อเมือง
10. การใช้การอบรมสัมมนา เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ แนวคิดและประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

วิธีการให้การศึกษานอกระบบโรงเรียนดังกล่าวข้างต้น หน่วยงานใดจะใช้วิธีใดหรือหลาย ๆ วิธีรวมกันก็ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะของประชาชนในฐานะผู้รับและความพร้อมของหน่วยงานผู้ให้ เป็นสำคัญ

ตอนที่ 3 บทบาทของวิทยาลัย เกษตรกรรม ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

วิทยาลัยเกษตรกรรม เป็นหน่วยงานทางราชการ หน่วยงานหนึ่งที่มี "บทบาท" (Roles) ในการจัดการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน ซึ่งมีการสอนในชั้นภายในห้องเรียน ได้แก่ การสอนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) การศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้แก่ โครงการฝึกอบรม

วิชาชีพเกษตรกรรมเคลื่อนที่ และโครงการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมระยะสั้น (ดำรงค์ สิ้นไชย 2528: 77) ซึ่งการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นจะ เน้นกับ เกษตรกรเป็นส่วนใหญ่

วิทยาลัยเกษตรกรรมมีจำนวน 43 แห่ง กระจายอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ทุกภาคของประเทศแต่ละแห่งจะมีบทบาทในการดำเนินงานที่เหมือนกัน (กองวิทยาลัยเกษตรกรรม 2526: 3-4) โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ของวิทยาลัยเกษตรกรรมไว้ดังนี้

1. การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาเกษตรโดยหวังผลระยะยาว มีระเบียบแบบแผนแน่นอน มีการกำหนดหลักสูตรแต่ละระดับชั้น กำหนดวิชาการประเมินผล อายุและพื้นฐานการศึกษาของผู้เรียนไว้อย่างแน่ชัด การจัดการศึกษาของวิทยาลัยเกษตรกรรมมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ เพื่อฝึกฝนให้นักเรียนมีพื้นฐานวิชาความรู้ ในการที่จะศึกษาหาความรู้เทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่เพิ่มเติมได้ และเพื่อให้นักเรียนมีประสบการณ์ มีความชำนาญ สามารถนำไปปฏิบัติและประกอบอาชีพได้อย่างจริงจัง โดยเน้นหนักให้นักเรียนได้ศึกษาด้วยการปฏิบัติจริง
2. การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการให้ความรู้ทางการเกษตรแก่เกษตรกรและประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะ เรื่องใด เรื่องหนึ่งที่เป็นความต้องการของผู้เรียน โดยมุ่งให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทันที ระยะเวลาค่อนข้างสั้นและมีระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ยืดหยุ่นได้
3. ให้ความร่วมมือช่วยเหลือชุมชนในการพัฒนาอาชีพการเกษตร โดยมีหลักการดำเนินงานดังนี้
  - 3.1 ทำหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับการเกษตรของท้องถิ่น
  - 3.2 เป็นศูนย์กลางปฏิบัติงาน และบริการประชาชนทางด้านวิชาการ เทคโนโลยีการเกษตรในท้องถิ่น
  - 3.3 ทำการศึกษาทดลอง สาธิตการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ได้แก่ เกษตรกรและผู้สนใจ

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของวิทยาลัยเกษตรกรรมมีการดำเนินการมานาน

ซึ่ง ชัยรัตน์ พานิช (2530: 36) ได้พูดถึงบทบาทในด้านนี้ว่า "การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของสถานศึกษาอาชีวเกษตร สังกัดกรมอาชีวศึกษานั้น เป็นที่ยอมรับกันว่า มีมาตั้งแต่เริ่มจัดตั้งโรงเรียนเกษตรกรรม โดยมีวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมเกษตรกร เพื่อพัฒนาอาชีพให้เจริญก้าวหน้าและทันสมัยยิ่งขึ้น"

ไพฑูรย์ นนทลี (2529: 22) ได้ให้ข้อคิดเห็นในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของวิทยาลัยเกษตรกรรมไว้ว่า เป็นการทำหน้าที่ให้บริการทางวิชาชีพแก่ชุมชน (Agricultural service) เพื่อให้ประชาชนในชนบทได้นำเอาความรู้ และวิทยาการสมัยใหม่ไปใช้ปรับปรุงการประกอบอาชีพ เพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพให้สูงขึ้นตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของวิทยาลัยเกษตรกรรม เพื่อพัฒนาอาชีพนั้น ชัยรัตน์ พานิช (2530: 35-36) กล่าวถึงวิธีดำเนินงานไว้ว่า โดยทั่วไปจะจัดดำเนินการโดยวิธีการฝึกอบรมระยะสั้น ๆ ซึ่งหมายถึง การจัดการศึกษาหรือฝึกอบรมมีระยะเวลาดำเนินการไม่เกิน 1 ปี โดยมีวัตถุประสงค์ของหลักสูตร คือ

1. เพื่อยกระดับฝีมือหรือปรับทักษะผู้ทำงานอยู่แล้วให้สามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีใหม่ ๆ และปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงแนวทางอาชีพจนทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น
2. เพื่อสร้าง เสริมและพัฒนาทักษะหรือคุณสมบัติของผู้ว่างงาน หรือผู้ที่เข้าสู่ตลาดแรงงานใหม่ให้ตรงกับระบบการผลิต ทั้งในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และบริการ
3. เพื่อส่งเสริมให้ผู้ผ่านการฝึกอบรมระยะสั้นสามารถสร้างงาน เพื่อเข้าประกอบอาชีพได้ เป็นอาชีพอิสระหรือดำเนิน เป็นธุรกิจของงาน
4. เพื่อพัฒนาอาชีพและปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนและชุมชน

วิทยาลัยเกษตรกรรมมีบทบาทในการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในรูปแบบหลักสูตรระยะสั้น ๆ (Short course) ซึ่งจัดฝึกอบรมในสถานศึกษาและเคลื่อนที่ออกไปให้การฝึกอบรมแก่ประชาชนในหมู่บ้าน เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นคำแนะนำ เพื่อเสริมสร้างทัศนคติในการพัฒนาการประกอบอาชีพ (ไพฑูรย์ นนทลี 2529: 22) และ ประสงค์ วรยศ (2510: 328-330) ได้กล่าวถึง

แนวทางที่วิทยาลัยเกษตรกรรม มีส่วนช่วยเหลือในการพัฒนาอาชีพการเกษตร โดยจัดโครงการศึกษาแบบหลักสูตรพิเศษ และหลักสูตรระยะสั้นสำหรับประชาชนทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อให้เกษตรกรได้นำความรู้ที่ทันสมัยไปปรับปรุงการประกอบอาชีพให้ได้ผลดียิ่งขึ้น
2. เพื่อสร้างความนิยมในหมู่บ้าน และเข้าถึงประชาชนในท้องถิ่น เพื่อสร้างวิทยาลัยให้เป็นจุดศูนย์กลางของชุมชน เพื่อจะได้รู้ปัญหาการเกษตรกรในท้องถิ่น นำมาประกอบการสอนและ เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน และวิทยาลัย
3. เพื่อให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์การเกษตรกับ เกษตรกร
4. เพื่อเป็นการให้การศึกษาความรู้เบื้องต้นอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการเกษตร และการให้การ เกษตรที่ทันสมัยตามความ เหมาะสมของท้องถิ่น

กรมอาชีวศึกษา (อ้างถึงใน ลาวัลย์ กุลจนีรักษ์ 2528: 16) กล่าวว่า กรมอาชีวศึกษา ถือเป็นหน้าที่สำคัญที่จะให้วิทยาลัย เกษตรกรรมรับผิดชอบในการดำเนินภารกิจ ดังนี้

1. มีหน้าที่ในด้านการศึกษาเกษตรกรรม
2. มีหน้าที่ในด้านการส่งเสริมการ เกษตร
3. มีหน้าที่ในการศึกษาทดลองวิจัย

ตามแผนพัฒนาการอาชีวศึกษา ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) กรมอาชีวศึกษา (อ้างถึงใน ชัยรัตน์ พานิช 2530: 38-39) ได้กำหนดนโยบายให้วิทยาลัย-เกษตรกรรมจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยกำหนดแผนงานในการส่งเสริมอาชีพไว้ 6 ประการด้วยกัน คือ

1. โครงการฝึกอบรมอาชีพ เกษตรกรรมระยะสั้น
2. โครงการฝึกอบรมอาชีพ เกษตรกรรมเคลื่อนที่
3. โครงการอาชีวศึกษาเพื่อแก้ปัญหาความยากจนในชนบท (อศ.กช.)
4. โครงการอาชีวศึกษาพัฒนา
5. โครงการบริการทางวิชาการ เกษตร เพื่อชุมชน
6. โครงการช่างฝึกหัดอาชีพ เทคนิค เพื่อการพัฒนาชนบท

การดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของวิทยาลัยเกษตรกรรมต่าง ๆ ทั่วประเทศนั้น มี 3 โครงการคือ โครงการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมหลักสูตรระยะสั้น โครงการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมเคลื่อนที่ และโครงการอาชีวศึกษาเพื่อแก้ปัญหาความยากจนในชนบท (อศ.กช.) โดยมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในแต่ละโครงการ ดังนี้

โครงการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมหลักสูตรระยะสั้น และโครงการอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมหลักสูตรเคลื่อนที่ เป็นหลักสูตรที่จัดภายในวิทยาลัยเกษตรกรรมและภายนอกวิทยาลัย เพื่อให้โอกาสเกษตรกรที่จบ ป.4 หรืออ่านออกเขียนได้ อายุระหว่าง 16-50 ปี ได้ฝึกอบรมโดยไม่คิดค่าฝึก ทั้งยังได้ค่าอาหารอีกคนละ 30 บาทต่อคน และที่พักอาศัยสำหรับการฝึกอบรมระยะสั้น ในปี พ.ศ. 2521 มีเพียง 11 รายวิชา อบรมระหว่าง 10-60 ชั่วโมง ต่อมาปี 2525 ได้มีการปรับปรุงใหม่ ให้อบรมไม่เกิน 15 วัน หรือ 2 สัปดาห์ โดยให้เนื้อหาสอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้าอบรม ในปีหนึ่ง ๆ วิทยาลัยเกษตรกรรมแต่ละแห่งจะอบรมหลักสูตรละ 10 รุ่น วิชาที่เปิดสอนก็จะแตกต่างกันออกไป (องชัย สุวัฒน์ เมฆินทร์ 2530: 20) วัตถุประสงค์ในการจัดโครงการก็จะแตกต่างกันไปตาม ตามสถานที่จัดฝึกอบรมของวิทยาลัยแต่ละแห่งแต่ยังมียึดวัตถุประสงค์ของกรมอาชีวศึกษา เช่น การฝึกอบรมของวิทยาลัยเกษตรกรรมร้อยเอ็ด และวิทยาลัยเกษตรกรรมชลบุรี

วิทยาลัยเกษตรกรรมร้อยเอ็ด (2529: 1) เป็นวิทยาลัยหนึ่งที่จัดอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมระยะสั้น โดยมีวัตถุประสงค์ของการให้การฝึกอบรมดังนี้

1. เพื่อเร่งรัดการศึกษาด้านอาชีพเกษตร ให้เหมาะสมกับความต้องการของเกษตรกรในท้องถิ่นนั้น ๆ
2. เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรได้มีโอกาสพัฒนาด้านการศึกษา โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีการเกษตรแผนใหม่
3. เพื่อส่งเสริมให้การพัฒนาทางการเกษตรของประเทศบรรลุเป้าหมาย ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
4. เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการอื่น ๆ ที่รัฐบาลจัดขึ้นในอันที่จะส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงของท้องถิ่น

5. เพื่อส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ประกอบกับ เทคโนโลยีการเกษตรแผนใหม่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

6. เพื่อส่งเสริมบุคลิกลักษณะ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น

7. เพื่อให้มีการประชาสัมพันธ์การศึกษาในระบบโรงเรียน และการศึกษานอกระบบโรงเรียน

วิทยาลัยเกษตรกรรมชลบุรี (2530: 6) ซึ่งจัดการอบรมทั้ง 2 หลักสูตร ได้ตั้งวัตถุประสงค์ในการจัดโครงการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมเคลื่อนที่ ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมความรู้ความสามารถทางวิชาการ เกษตรขั้นพื้นฐานแก่เกษตรกร
2. เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรรู้จักใช้ที่ดินและทรัพยากรในการผลิตให้เต็มที่ เพื่อเพิ่มผลผลิตและรายได้
3. ให้คำปรึกษาปัญหาการเกษตรแก่เกษตรกรที่ไม่สามารถแก้ปัญหาการเกษตรได้ด้วยตนเอง
4. เพื่อให้เกษตรกรรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
5. เพื่อเป็นผู้ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับหน่วยงานราชการให้มีความร่วมมือกันในการพัฒนาชนบท เป็นการลดช่องว่างระหว่างสังคม

โครงการอาชีพศึกษาเพื่อแก้ปัญหาความยากจนในชนบท (อศ.กช.) เป็นอีกโครงการหนึ่งของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน กองวิทยาลัยเกษตรกรรม (2530: 1-2) ได้ให้เหตุผลในการจัดโครงการนี้ว่า เป็นโครงการที่จัดเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลในการแก้ปัญหาความยากจนในชนบท โดยใช้วิทยาลัยเกษตรกรรมในสังกัดกรมอาชีพศึกษาดำเนินการระดมให้บริการแก่ผู้เรียนจบ ป.6 และมีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมประมาณ 2-3 ปี มีอายุระหว่าง 15-20 ปี ได้มีโอกาสเข้าไปศึกษาวิชาชีพเพิ่มเติม เพื่อนำความรู้ด้านวิชาชีพไปเพิ่มผลผลิตในการประกอบอาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดดังนี้

1. เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาล ในการแก้ปัญหาความยากจนในชนบท
2. เพื่อให้การศึกษาและฝึกอบรมผู้เรียน ให้มีความรู้และทักษะในวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

โดยตรงกับอาชีพที่ทำอยู่ ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนประกอบอาชีพรอง เช่น งานหัตถกรรม หรืองานบริการต่าง ๆ และให้สามารถตัดสินใจเลือกหรือเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพใหม่ ที่เห็นว่าเหมาะสมตามสภาพของตลาดได้

3. เพื่อพัฒนาและยกระดับการศึกษาของ เกษตรกรให้สูงขึ้น ตลอดจนสร้างบุคลิกภาพ ในการ เป็นผู้นำทางอาชีพเกษตร

4. เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม และรับผิดชอบในการพัฒนาสังคมให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม

5. เพื่อปลูกฝังให้เกษตรกรรุ่น เยาว์ตระหนักถึงความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุข

ตอนที่ 4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปรียา วงศ์วิวัฒน์ธนะ (2528: 35) ได้เสนอผลงานวิจัย เรื่อง ปรัชญาการศึกษา เกษตร ในทัศนะของผู้บริหารจากวิทยาลัยเกษตรกรรม วิทยาลัยเขตเกษตรและภาควิชาเกษตร ศาสตร์ของวิทยาลัยครู โดยสรุปว่า ผู้บริหารทั้งหมดเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าสถานศึกษาเกษตรควร เปิดฝึกอบรมด้านการเกษตรให้แก่เกษตรกรและบุคคลที่สนใจในท้องถิ่น เพื่อให้เป็นไปตามปรัชญา การศึกษาเกษตรที่ว่าโรงเรียนและวิทยาลัย เกษตร เป็นแหล่งวิชาการ เกษตรของชุมชน

พจน์ อ่อนสำลี (2524: 44-48) ได้รายงานผลการวิจัย เรื่องทัศนคติของอาจารย์ ในวิทยาลัย เทคโนโลยีและอาชีวศึกษาที่มีต่อการส่งเสริมการ เกษตรว่า อาจารย์ส่วนใหญ่มีทัศนคติ ที่ดีต่อการวางแผนและการดำเนินงานตามแผนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการ เกษตรแก่ ประชาชน การ เป็นแหล่งความรู้ทางวิชาการเกษตรแผนใหม่ การฝึกอบรมการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มี อยู่อย่างมีประสิทธิภาพ และการคิดตามผลผู้ได้รับความช่วยเหลือ นอกจากนี้ยัง เสนอแนะว่า วิทยาเขตเกษตรต่าง ๆ ควรจะร่วมมือกับกรมส่งเสริมการ เกษตรและหน่วยงานการ เกษตรของรัฐ จัดทำแปลงสาธิตในท้องที่ใกล้เคียงกับวิทยาเขต เพื่อเป็นตัวอย่างแก่เกษตรกรในบริเวณดังกล่าว ซึ่งอาจจะให้นักศึกษามีส่วนช่วยเหลือในการดำเนินงานด้วยจะทำให้ได้ประโยชน์และ เกิดความ ร่วมมือกันยิ่งขึ้น

พ่องศรี ทองเคียน (2525: 67-69) ได้ทำการวิจัย เรื่องการศึกษาบทบาทของครู อาจารย์ เกษตรวิทยาเขตเกษตร วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาต้องงานส่งเสริมการเกษตร พบว่า การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรของวิทยาเขตเกษตร ส่วนใหญ่เห็นการฝึกอบรมระยะสั้น การจัดนิทรรศการทางการเกษตร การออกไปตามหมู่บ้าน และยังมีประสานงานร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งก่อนการดำเนินงาน ได้มีการวางแผนการทำงานก่อน เป็นบางเรื่อง การดำเนินงานส่วนใหญ่ได้รับความสนใจจากเกษตรกรมาก และมีการประเมินผลเป็นบางครั้ง พบว่า การดำเนินงานส่งเสริมของวิทยาเขตที่ผ่านมาได้ผลดีพอสมควร นอกจากนี้ยังเสนอแนะว่าวิทยาเขตเกษตรนั้น ไม่ได้เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ด้านการส่งเสริมการเกษตรโดยตรง ฉะนั้นจึงควรมีการประสานงานและประชาสัมพันธ์ให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ และผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีและให้ความร่วมมือกัน ซึ่งจะเพิ่มความสะดวกในการทำงานมากขึ้น

บัญญัติ พวงสวัสดิ์ (2520: 87-94) ได้เสนอผลงานวิจัย เรื่องปัญหาการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรของวิทยาลัยเกษตรกรรม โดยสรุปว่า ปัญหาที่พบได้แก่บุคลากรไม่เพียงพอ และไม่มีเวลา ขาดงบประมาณสนับสนุน ขาดวัสดุอุปกรณ์ ผู้นำท้องถิ่นไม่ร่วมมือเท่าที่ควร และการร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่นมีไม่มากเท่าที่ควร จึงได้เสนอความเห็น ว่า วิทยาลัยเกษตรกรรม ควรทำการประชาสัมพันธ์ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เห็นความสำคัญ เพื่อให้เกิดศรัทธา แล้วได้รับความร่วมมือจากครูอาจารย์ ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ภูมิภาคสื่อมวลชนและกรมอาชีวศึกษา การประสานงาน เพื่อการส่งเสริมนั้น ควรริเริ่มด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ส่งเสริมร่วมกัน ระหว่างอาจารย์ของวิทยาลัยเกษตรกรรม เกษตรกร ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ส่วนภูมิภาค สื่อมวลชนและผู้แทนกรมอาชีวศึกษา

เล็ก ปานแย้ม (2518: 108-109) ได้สรุปผลการวิจัย เรื่อง บทบาทของโรงเรียน และวิทยาลัยเกษตรกรรมที่ตั้งอยู่ในภาคกลางในการเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตร ตามทรรศนะของเกษตรกรในท้องถิ่นนั้น โดยพบว่า โรงเรียนและวิทยาลัยเกษตรกรรมหลายแห่งมีบุคลากร อาคารสถานที่ และอุปกรณ์ พร้อมทั้งจะจัดการศึกษาเกษตรกรนอกระบบโรงเรียนได้ตามสมควร แต่ปรากฏว่า โรงเรียนและวิทยาลัยเหล่านั้นยังมีได้ดำเนินการอย่างจริงจัง และไม่ได้เอื้ออำนวยหรือให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรในท้องถิ่นที่สถาบันนั้นตั้งอยู่เท่าที่ควร สังเกตจากเกษตรกรที่

อาศัยอยู่บริเวณรอบ ๆ ที่ตั้งของสถาบันดังกล่าว ยังคงใช้วิธีการดำเนินการทาง เกษตรและการผลิตแบบเก่าซึ่งด้อยคุณภาพ จึงได้เสนอความเห็นที่ว่าโรงเรียนและวิทยาลัยควร เป็นแหล่งวิชาความรู้ทางการ เกษตรแก่ชุมชนอย่างแท้จริง โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและเผยแพร่การ เกษตรไว้โดยเฉพาะ เมื่อเกษตรกรมีปัญหาด้านการ เกษตรจะได้ติดต่อได้สะดวก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2525: 79-90) ได้กล่าวถึงการวิจัยเรื่องผลกระทบของการศึกษาต่อการประกอบอาชีพของเกษตรกร โดยระบุชัดเจนว่า กรมส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทหลักในการจัดการศึกษาเกษตรกรนอกระบบโรงเรียนโดยตรง และสามารถดำเนินการได้กว้างขวางและได้ผล ส่วนหน่วยงานอื่น ๆ นั้น ดำเนินการจัดการศึกษาเกษตรกรนอกระบบโรงเรียนตามบทบาท เสริม เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาการ เกษตรเร็วยิ่งขึ้น เท่านั้น

นที ขลิบทอง (2524: 151-156) รายงานผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาทิศทางโครงการร่วมมือของกรมอาชีวศึกษาและกรมส่งเสริมการ เกษตรในการเผยแพร่ความรู้ทาง เกษตรให้แก่เกษตรกรใน เขตเกษตรยากไร้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยสรุปว่า การส่งเสริมการ เกษตรของกรมอาชีวศึกษา ได้แก่ การจัดฝึกอบรมอาชีพเกษตรกรระยะสั้นและ เคลื่อนที่ส่วนการส่งเสริมการ เกษตรของกรมส่งเสริมการ เกษตรนั้น ได้แก่ การจัดทำแปลงสาธิตการปลูกพืชและการออกไปให้ความรู้เกษตรกรตามหมู่บ้าน ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาได้รับผลดีพอสมควร และเป็นที่พอใจของเกษตรกร ในการส่งเสริมการ เกษตรของทั้งสองหน่วยงานนี้ มีการร่วมมือกับหน่วยงานอื่นบ้างในลักษณะที่ไม่แน่นอน ส่วนความร่วมมือระหว่างกรมอาชีวศึกษา กับกรมส่งเสริมการ เกษตรนั้น มีความร่วมมือกันบ้างในเรื่องของบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และคำแนะนำปัญหาอุปสรรคในการร่วมมือกันเกิดจากวิธีการประสานงาน และความไม่เข้าใจในการทำงานของกันและกัน สำหรับทิศทางของความร่วมมือนั้น ทั้งสองหน่วยงาน เห็นว่า ควรมีการวางแผนร่วมกันในการจัดทำโครงการ มีการอบรมเจ้าหน้าที่ร่วมกัน และแลกเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ดำเนินงานซึ่งกันและกัน

วิมล วีระใจ (2530: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทของวิทยาลัย เกษตรกรรมในการสนับสนุนงานส่งเสริมการ เกษตรของจังหวัด ตามทัศนะของผู้บริหารสำนักงาน เกษตร

จังหวัด ทพว่า ผู้บริหารเกษตรจังหวัด มีความคาดหวังให้วิทยาลัยเกษตรกรรมจัดทำเอกสารวิชาการเกษตรเผยแพร่ต่อเจ้าหน้าที่ของสำนักงานจังหวัด บริการให้ยืมหรือให้เปล่าเกี่ยวกับวัสดุทัศนูปกรณ์และสื่อการสอนต่าง ๆ ให้การสนับสนุนแผนงานฝึกอบรมการเกษตร และควรมีการกำหนดนโยบาย เพื่อดำเนินงานร่วมกันระหว่างกรมอาชีวศึกษาและกรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อให้เกิดการประสานงานที่ดีของเจ้าหน้าที่ทั้งสองหน่วยงาน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย